

УДК 378 : 372.77] (477)

Бондаренко Андрій Ігорович

кандидат наук з державного управління,
докторант Навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ЕКОНОМІКИ

***Анотація** У статті проаналізовано та надано оцінку забезпеченню державного регулювання ефективності фінансової безпеки економіки.*

З'ясовано, що фінансова безпека України означає такий стан економіки, за якого здійснюється зняття соціальної напруженості всередині держави за допомогою зростання добробуту населення, престижу країни на світовому рівні й пріоритету національних інтересів, установлення конкурентоспроможності новітніх технологій і видів виробництва й збільшення потенціалу України в зовнішньоекономічному просторі.

***Ключові слова:** механізми державного регулювання, надання фінансових послуг, фінансова безпека держави.*

Бондаренко А.И. Государственное регулирование эффективности финансовой безопасности экономики

***Аннотация.** В статье проанализирована и предоставлена оценка обеспечения государственного регулирования эффективности финансовой безопасности экономики.*

Выяснено, что финансовая безопасность Украины означает такое состояние экономики, при котором осуществляется снятие социальной напряженности внутри государства с помощью роста благосостояния населения, рост престижа страны на мировом уровне и приоритет национальных интересов, установление конкурентоспособности новейших технологий и видов производства и увеличение потенциала Украины во внешнеэкономическом пространстве.

***Ключевые слова:** механизмы государственного регулирования, предоставление финансовых услуг, финансовая безопасность государства.*

Bondarenko A.I. State regulation of the financial safety of the economy

***Annotation** The article analyzes and assesses the assurance of state regulation of financial security of the economy.*

It is determined that Ukraine's financial security means a state of the economy in which the elimination of social tensions within the state is carried out through the growth of the welfare of the population, the growth of the prestige of the country on the world level and the priority of national interests, the establishment of the competitiveness of the newest technologies and types of production and the increase of Ukraine's potential in foreign economic space.

***Key words:** mechanisms of regulation of financial services, financial security state.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Фонд майбутніх поколінь є частиною коштів державного бюджету, що підлягають відособленому обліку і державному регулюванню. Резервний фонд нині має виконувати завдання мінімізації ризиків в економіці в разі різкого падіння цін на світовому ринку на

нафту, підтримку макроекономічної стабільності й боротьби з інфляцією. Значення фондів як одного з чинників забезпечення фінансової безпеки країни визначається масштабами й напрямками витрачання їх засобів. Варіанти вкладень і використання засобів нині широко обговорюються. Використання засобів фонду на інвестиційні потреби в сучасних умовах є надзвичайно актуальним, що дозволить не лише забезпечити фінансову безпеку в поточній ситуації, але і задасть вектор розвитку певного рівня її забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою основою вирішення цих важливих державних завдань є передусім теоретичні напрацювання щодо механізмів державного регулювання формуванням механізмів фінансової безпеки економіки, які містяться в працях українських і зарубіжних учених [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблем. Проте залишається недостатньо вивченим питання виявлення нових загроз фінансової безпеки в бюджетній системі, що є можливими в появі фінансового дисбалансу державного бюджету.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проаналізувати сучасні підходи до вдосконалення державного регулювання ефективності фінансової безпеки економіки України.

Виклад основного матеріалу. Розвиток глобалізаційних процесів підвищує залежність України й особливо стану банківської системи від кон'юнктури світового ринку та експортно-сировинної спрямованості економіки. У цих умовах значущість банківської системи особливо актуальна.

Банківська система і сфера фінансового ринку як одні з ключових сфер фінансових відносин мають відповідати таким цілям:

- забезпечувати трансформацію внутрішніх заощаджень в інвестиції з найменшими трансакційними витратами;
- сприяти ефективній алокації ресурсів;
- надавати механізми для реалізації базових соціальних функцій держави;
- забезпечувати зміцнення фінансового суверенітету.

Проте ні банківська система, ні фінансовий ринок в умовах світової фінансової кризи не виконують властивих їм завдань. У зв'язку з цим потрібно виробити комплекс превентивних заходів і заходів реагування з метою державного регулювання забезпеченням фінансової безпеки загалом усієї країни, ураховуючи взаємозв'язок елементів фінансової системи.

Розглянемо основні індикатори в банківській системі, якими характеризується державне регулювання забезпечення фінансової безпеки України.

Масштаби банківського сектору за останні роки істотно зросли. У той же час індикатори банківського сектору економіки значно поступаються провідним світовим економікам за абсолютними показниками: близько 300% у Німеччині, 250 % у Франції, 360 % у Великій Британії [2].

Темпи зростання розміру капіталу банківського сектору виявляються недостатніми, якщо порівняти їх з активами, що є індикатором достатності капіталу. За 2014-2016 рр. середнє відношення власного капіталу банків до активів, зважених з урахуванням ризику, знизилося з 19,1 до 14,9%. За прогнозами аналітиків Національного банку України цей індикатор знижуватиметься і впродовж кількох років досягне рівня порогового значення – 10%, що створить реальну загрозу фінансової безпеки в банківській системі. Зниженню рівня небезпеки держав, зокрема й України, сприяє розвиток механізмів державного регулювання підтримки ліквідності національних фінансових ринків, на яких здійснюють свою діяльність банки України.

У міру інтеграції України у світові фінансові ринки вплив глобальних фінансових тенденцій на національний фінансовий ринок зростає. Національний фінансовий ринок – це складова фінансової системи країни, пов'язана з перерозподілом тимчасово вільних фінансових ресурсів між економічними агентами. Проте національні фінансові ринки не можуть існувати ізольовано від світового фінансового ринку.

Особливо актуальним забезпечення національних інтересів у сфері фінансової безпеки на фінансовому, зокрема й фондовому ринку, стає нині,

коли світова фінансова система схильна до впливу фінансової кризи в США, а також впливу негативних наслідків світової кризи ліквідності. Саме фінансові ринки Дж. Кейнс трактував як інструмент, що має забезпечити порядок, проте він одночасно часто породжує хаос. За висновками американських аналітиків, «нормальне функціонування фінансових ринків в економіці, що зрештою призводить до стану буму, породжує фінансову кризу» [3, с.78].

Сучасні фінансові кризи мають принципову особливість, а саме: в їх виникненні спостерігається ланцюгова реакція, що до 1990-х рр. не виявлялася. Довгостроковий аналіз, проведений Міжнародним валютним фондом, показує, що кризи 1990-х рр., викликані ланцюговою реакцією, були не нормою, а незвичайним явищем, тоді, як такої реакції раніше не виникало.

У 1990-і рр. утрати, понесені на початку кризи в одній країні, спонукали великі інвестиційні фонди продавати активи в незачеплених кризою країнах для збереження певних параметрів ліквідності й ризику. Наприклад, коли взаємні фонди відкритого типу спостерігали пред'явлення до погашення цінних паперів після шоку в одній країні, їм доводилося збільшувати свою ліквідність шляхом продажу активів в інших країнах. Аналогічним чином інвестори, що оперують з позиковими засобами, такі як банки й особливо фонди, були вимушені вирівнювати баланс своїх портфелів через продаж активів у країнах, у яких спочатку не було кризи.

Додатковий чинник, від якого залежить виникнення ланцюгової реакції, пов'язаний з тим, чи завдають події в країні, де починається криза, негативний вплив на учасників фінансового ринку в країнах з розвинутою економікою [1, с.127].

У багатьох з найбільш відомих криз у країнах з ринком, що розвивається, що супроводжувалися ланцюговою реакцією, фінансові інститути країн з розвинутою економікою відіграли певну роль у поширенні первинного шоку на країни, що перебували на «периферії». Наприклад, утрати, понесені банками й іншими фінансовими установами країн з розвинутою економікою, стали важливою причиною виникнення ланцюгової реакції під час Азіатської кризи.

В умовах розвитку фінансової глобалізації залишаються передумови для збереження ланцюгової реакції в прояві й розподілі фінансових криз у XXI ст., і, зокрема, поширення негативних наслідків світової кризи. Крім того, майбутні кризи цілком можуть бути спровоковані політичною ситуацією, як це було в XX ст.

На національному рівні багатьма країнами здійснюються кроки, зокрема для поліпшення макроекономічної політики й управління боргом, спрямовані на зниження їх уразливості й зменшення наслідків можливих фінансових криз. На міжнародному рівні внаслідок того, що прояви неефективності ринкового механізму державного регулювання й зовнішні ефекти вимагають глобального управління і координації, актуальним є розвиток механізмів з державного регулювання забезпеченням ліквідності в разі виникнення фінансових криз.

Важливою тенденцією в країнах з розвинутою економікою є зростання ринку боргових цінних паперів, що стають значущим джерелом фінансування. Така непогашена сума боргових цінних паперів, випущених нефінансовими корпораціями в 1995 і 2006 рр., істотно зросла 2016 року. Наявна нестабільність на фінансових ринках розвинених країн може привести до вторинного ефекту в країнах з ринком, що розвивається, і країнах, які розвиваються. Так, на думку фахівців Міжнародного валютного фонду, «країни з ринком, що розвивається, зберігають стійкість, оскільки базове зростання і дієвіша економічна політика сприяли продовженню активних припливів капіталу, хоча зниження курсів акцій в останній період свідчить про те, що деяким країнам з ринком, що розвивається, можливо, не вдасться уникнути вторинних ефектів». Ця ситуація можлива з таких причин:

- 1) курси акцій країн з ринком, що розвивається, росли швидше ніж курси на розвинених фондових ринках;
- 2) ознаки ланцюгової реакції найяскравіше виявляються в різкому зниженні випуску приватних облігацій країн з ринком, що розвивається, банки яких значною мірою використовували зовнішнє фінансування для підтримки високих темпів зростання внутрішніх кредитів.

Несприятлива ситуація на світових фінансових ринках стала підтвердженням необхідності в підвищенні якості управління ринковим ризиком і ризиком ліквідності, удосконалення моделей оцінювання ризику і більшої прозорості щодо надання кредиту й ризику невиконання зобов'язань контрагентами. Може виникнути потреба в посиленні потенціалу нагляду й оцінювання ефективності врегулювання фінансових криз.

Ще одним елементом механізму державного регулювання підвищення ліквідності й розвитку ринку капіталу є фінансова інтеграція. Так, злиття і спільні підприємства низки європейських бірж насамперед забезпечили стандартизацію систем торгів і зменшили роздробленість ринку, тим самим знизивши витрати трансграничної торгівлі акціями і підвищивши ліквідність ринків [6].

Збереження за допомогою механізмів державного регулювання ліквідності ринку і тим самим забезпечення фінансової безпеки ринків національних держав надалі відбуватиметься в таких напрямках:

- державне регулювання розвитку ринку державних цінних паперів;
- державне регулювання розвитку корпоративних фінансів;
- розвиток системи інституціональних інвесторів.

Ефективний чинний механізм державного регулювання ринку цінних паперів є певною мірою каталізатором дальшого розвитку фінансового ринку загалом. Ліквідний ринок цінних паперів полегшує встановлення цін на фінансові інструменти підтримки ліквідності і хеджування ризиків у фінансовій системі, зокрема на корпоративні облігації та похідні інструменти.

Для механізмів державного регулювання розвитку ринку державних цінних паперів потрібно, щоб уряд, центральні банки дотримувалися певної стратегії, а саме:

- проводили регулярну емісію цінних паперів;
- Національний банк використовував державні цінні папери в операціях грошово-кредитної політики для підвищення ліквідності;

- практикували управління державним боргом для створення чітких еталонів для різних термінів погашення; створювали ринкову інфраструктуру.

Для створення ефективного чинного ринку державних цінних паперів країнам з ринком, що розвивається, слід враховувати досвід Угорщини, де був успішно реалізований узгоджений і комплексний підхід, що допоміг створити місткий і ліквідний ринок державних цінних паперів. Це зокрема: ухвалення в 1990-х рр. нового законодавства про цінні папери, створення Агентства з нагляду за ринком цінних паперів (Управління фінансового нагляду), Центральної клірингової палати, Казначейства та Агентства з управління державним боргом, що сформувало умови для нормального функціонування ринку державних цінних паперів. Органи державної влади реалізували пакет стабілізаційних заходів у відповідь на збільшення дефіциту державного бюджету й рахунку поточних операцій. Також Урядом Угорщини застосовуються стратегії управління боргом, спрямовані на поліпшення функціонування первинного ринку й підвищення прозорості та ліквідності вторинного ринку [5].

Висновки з даного дослідження Таким чином, слід зазначити, що на підвищення ліквідності фінансового ринку впливає стан інституціональної інфраструктури й законодавства. Удосконалення інституціональної та правової основи, що визначає оцінку вартості заставного забезпечення і захист прав кредиторів, є особливо актуальним завданням в Білорусі, Росії та Туреччині.

У 9-ти з 21 європейської країни індекс міри захищеності прав позичальників і кредиторів нижчий за середнє значення в країнах Європи з ринком, що розвивається, а в Україні цей індекс нижче практично вдвічі і складає близько 0,3, що говорить про нерозвиненість українського законодавства в цій сфері.

Крім того, слід поліпшувати доступність і якість кредитної інформації, що отримується з кредитних реєстрів в Україні, Молдові та Албанії. Індекс кредитної інформації 2016 року в 5-ти з 20-ти країн Європи (зокрема і в Україні), дорівнював 0, що свідчить про те, що кредитна інформація, яку можна

отримати з приватних і державних реєстрів, не доступна. Цим країнам слід урахувати досвід таких країн, як США, Велика Британія, Литва, у яких цей індекс перевищує середнє значення в Європи вдвічі [4, с. 89].

Перспективи подальших розвідок. З огляду на проведене дослідження, створення класу інституціональних інвесторів (уключаючи пенсійні фонди, взаємні фонди і страхові компанії) внесло б значний внесок у розвиток і підвищило б ліквідність як фінансових ринків, що розвиваються, так і світового фінансового ринку. Появу на ринку інституціональних інвесторів можна прискорити за рахунок удосконалення основ регулювання і нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ. Крім того, експертами Міжнародного валютного фонду (МВФ) обговорюється проект нового фінансового механізму державного регулювання щодо захисту країн, які розвиваються, що зможе взяти на себе функції Центрального банку як кредитор останньої інстанції.

Загалом зважене управління ліквідністю фінансових ринків має стати важливим чинником підвищення фінансового й загалом економічного розвитку, підвищити рівень розвитку фінансового ринку і відповідно всієї фінансової системи, а також звести до мінімуму наявні ризики й забезпечити фінансову безпеку в країнах, що розвиваються.

Проте без системної організації всіх структурних елементів процесу забезпечення фінансової безпеки ефективне забезпечення захищеність різних сфер фінансових відносин може виявитися недосяжним завданням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Башлай С. В. Роль банківської системи в розвитку фінансового ринку України / С.В., Башлай, О.В. Шумкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник наукових праць. Т.15: Наукове видання. – Суми: УАБС НБУ, 2006. – 336 с.
2. Пожар Т. О. Розвиток фінансово-бюджетного механізму державного фінансового контролю : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Т. О. Пожар ; Нац. банк України, Держ. вищ. навч. закл. “Укр. акад. банк. справи Нац. банку України”. – Суми : [б. в.], 2012. – 21 с.
3. Розпутенко І. В. Економічне зростання в Україні: проблеми і здобутки : метод. вказівки / І. В. Розпутенко. – К. : К.І.С., 2001. – 135 с.
4. Орлюк О. П. Фінансове право : навч. посіб. / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.

5. Юрченко Ю. І. Стан аналізу регуляторного впливу в Україні з урахуванням світових тенденцій [Електронний ресурс] / Ю.І. Юрченко. – Режим доступу : <http://www.commerciallaw.com.ua/attachments/article82.pdf>
6. Ortina A. Scientific and research approaches of organizational support of the anti-crisis development strategy of the real economy sector / A. Ortina // Nauka i Stadia. – 2015. - № 11 (142). - Przemysl: Nauka i studia, 2015. – P. 18-24.
7. Simmony M. Le Controle Financier Public dans le carde de rUnion Europeenne de son elargissement / M. Simmony // Revue Francaise de Finances Publiques. – 2002. – № 77. – P. 312–315.

Statement of the problem. The problem of financial security and its maintenance as a phenomenon which has received recognition, both in the domestic and in the world science is considered. Today, its relevance is only growing. Financial security is an integral part of the development of the economic system, its individual components and the global community as a whole.

Urgency. It is determined that Ukraine's financial security means a state of the economy in which the elimination of social tensions within the state is carried out through the growth of the welfare of the population, the growth of the prestige of the country on the world level and the priority of national interests, the establishment of the competitiveness of the newest technologies and types of production and the increase of Ukraine's potential in foreign economic space.

The purpose of the article – to analyze the mechanisms of state regulation of the quality assurance of the financial security of the economy.

Our task was to study – the assurance of state regulation of financial security of the economy.

Summary. It is determined that if the economy is not being developed, then the possibility of its survival, as well as resistance and ability to adapt to external and internal threats, is sharply reduced. Stability and security – the most important characteristics of the economy as a single system. They should not be opposed, each of them characterizes the state of the economy.

Conclusions and outcomes. The scientific basis for solving these important public tasks is, first and foremost, theoretical work on the mechanisms of state regulation of the formation of mechanisms of financial security of the economy contained in the writings of Ukrainian scholars.